

A Compilation Study On Premarital Education Content

İsmail Yüksektepe^{1,a,*}

¹ Ministry of Family and Social Services, Ankara, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 22/05/2024

Accepted: 26/06/2024

ABSTRACT

The increase in divorce rates and the decrease in marriage rates attract attention in many countries, especially in developed countries. It is seen that a similar situation occurs in Türkiye. Premarital education stands out as a solution to this issue. Although there is a general perspective that premarital education is beneficial, training issues need to be revealed scientifically in order to maximize the benefit of these trainings for the participants. At the beginning of the article, marriage and divorce data in Türkiye and European Union countries are stated, the necessity of premarital education is discussed and the general scope of domestic and international literature on the subjects that are/should be included in these trainings is stated. Educational issues arising from scientific research conducted domestically were analyzed and their common aspects with studies conducted abroad were evaluated. Issues such as effective communication skills, sexual health, relations with the family of origin, expectations from marriage, budget management in the family, problem/conflict solving skills, roles and responsibilities in marriage and child rearing are featured in research conducted in Türkiye as well as in research findings abroad. It has been determined that the subjects of spouse selection, family law, family life cycle and decision-making process in the family are included in the studies in the country. Determining premarital education topics by taking into consideration the needs of the target group will increase the impact of the training and contribute to its dissemination.

Keywords: Family, Premarital Education, Communication, Problem Solving Skills.

Evlilik Öncesi Eğitim İçeriklerine İlişkin Bir Derleme Çalışması

Süreç

Geliş: 22/05/2024

Kabul: 26/06/2024

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

ÖZ

Boşanma oranlarında artış ve evlilik oranlarında düşüş, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere bir çok ülkede dikkati çekmektedir. Türkiye’de de benzer durumun yaşandığı görülmektedir. Evlilik öncesi eğitim bu konuda bir çözüm yolu olarak öne çıkmaktadır. Evlilik öncesi eğitimlerin faydalı olduğu yönünde genel bir bakış açısı görülmekle birlikte, bu eğitimlerin katılımcılara yönelik faydasının maksimum düzeyde olması için eğitim konularının bilimsel olarak ortaya konulması önemlidir. Makalenin başlangıcında Türkiye’de ve Avrupa Birliği ülkelerinde evlenme ve boşanma verileri belirtilmiş, evlilik öncesi eğitimin gerekliliği tartışılmış, bu eğitimlerde yer alan/alması gereken konulara ilişkin yurt içi ve yurt dışı literatür genel kapsamıyla belirtilmiştir. Yurt içinde yapılan bilimsel araştırmalarda ortaya çıkan eğitim konularının analizi yapılmış ve yurt dışında yapılan çalışmalarla ortak yönleri değerlendirilmiştir. Etkili iletişim becerisi, cinsel sağlık, kök aile ilişkileri, evlilikten beklentiler, ailede bütçe yönetimi, sorun/çatışma çözme becerileri, evlilikte rol ve sorumluluklar, çocuk yetiştirme gibi konular yurt içinde yapılan araştırmalarda yer aldığı gibi yurt dışında yapılan araştırma bulgularında da öne çıkmaktadır. Eş seçimi, aile hukuku, aile yaşam döngüsü ve ailede karar alma süreci konularının ise yurt içindeki çalışmalarda yer aldığı belirlenmiştir. Evlilik öncesi eğitim konularının, hedef kitlenin gereksinimleri gözeticilerle belirlenmesi, eğitimlerin etkisini artıracak ve yaygınlaşmasına katkısı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Evlilik Öncesi Eğitim, İletişim, Sorun Çözme Becerisi.

^a yuksektepei@hotmail.com

^{id} <https://orcid.org/0009-0001-7660-9491>

How to Cite: Yüksektepe, İ, (2024) A Compilation Study On Premarital Education Content, *CUJOSS*, 48(1): 115-123

Giriş

Bireylerin geleceğini etkileyen en önemli konulardan birisi evlilik kararıdır. Evlilikte ortaya çıkan sorunların ertelenmesi ve karmaşık hale gelmesinden sonra bunları çözmek zorlaşmakta, problemlerin ortaya çıkmasından sonra yapılan çalışmaların maliyeti daha yüksek olmakta,

tedavi için yeterli insan kaynağı bulunamamakta ve aile bireylerinin maruz kaldığı problemlerin bedeli de ağır olmaktadır.

Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, boşanma oranlarında artış ve evlilik oranlarında düşüş dikkati çekmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde kaba evlilik oranının (nüfus olarak her bin kişiye düşen) 1964'te 8,0 iken 2021'de 3,9'a düştüğü, buna karşın boşanma oranının da ikiye katlanarak 1964'te 0,8 iken 2021'de 1,7'ye çıktığı görülmektedir (Eurostat, 2024-a).

Avrupa Birliği ülkelerinde son 40 yılda demografik eğilimlerde büyük çaplı değişiklikler ortaya çıkmış olup, bu süreçte evliliklerin ertelenmesi, çocuk sahipliğinin azalması, boşanma oranlarının artması ve yeni aile formlarının oluşması gibi durumlar yaşanmaktadır. Aile yapıları, ortalama yaşam süresindeki yükselmeden ve dışarıdan gelen göçlerden etkilenmiştir. Avrupa ülkelerinde yaşanan demografik dönüşümü Türkiye son yıllarda tecrübe etmeye başlamıştır. Çocuklu aile oranının azalması, tek kişilik hanelerin artması ve doğurganlık oranının yenilenme düzeyinin altına düşmesi Türkiye'de nüfusun durağanlaşmaya doğru gittiğini göstermektedir (Coleman, 2006; Fokkema ve Liefbroer, 2008'den akt. Aydın, 2020, s. 94).

Son 10 yılda ise AB ülkelerinde boşanma oranlarında artış hızı durmuştur. Hatta az da olsa boşanma oranlarında bir düşüş görülmektedir. 2013'de 1,8 olan boşanma oranı, 2022'de 1,6'ya düşmüştür. Evlilik oranlarında ise son 10 yılda önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. 2013 de 4,1 olan evlilik oranı, 2022'de 4,2 olarak belirlenmiştir. Avrupa Birliğinde, 2022 yılında 1,9 milyon evlilik ve 0,6 milyon boşanma gerçekleşti. Bu rakamları her 1000 kişi başına 4,2 evlenme (kaba evlenme hızı), 1,6 boşanma (kaba boşanma hızı) olarak ifade etmek mümkündür (Eurostat, 2024-b).

Çizelge 1: Avrupa Birliğinde kaba evlenme hızı ve kaba boşanma hızı, 2013-2022.

Table 1. Crude marriage rate and crude divorce rate in the European Union, 2013-2022.

Yıl	Kaba Evlenme Hızı	Kaba Boşanma Hızı
2013	4.1	1.8
2014	4.2	1.8
2015	4.3	1.9
2016	4.4	1.9
2017	4.4	1.9
2018	4.5	1.8
2019	4.3	1.8
2020	3.2	1.6
2021	3.9	1.7
2022	4.2	1.6

Kaynak: Eurostat 2024 kayıtlarına göre yazar tarafından düzenlenmiştir.

Günümüzde aileleri güçlendirmek amacıyla koruyucu önlemlerin alınması bir devlet politikası haline gelmiştir.

ABD, Birleşik Krallık, Avustralya, Avusturya ve Kanada gibi ülkelerde çiftlere istikrarlı ve doyurucu bir evlilik sağlayarak evliliğin temelini sağlam bir şekilde atmak amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapıldığı, Birleşik Krallıkta evlenmeyi düşünen çiftlerin nikahtan en az 15 gün önce bu taleplerini bildirmesi ve çeşitli kuruluşların evlilik öncesi eğitim vermesi hususunda yasal düzenlemelere gidildiği (Stahmann, 2000), ABD'de evlilik öncesi eğitim alan çiftlere nikah ücretleriyle ilgili ekonomik teşvikler uygulandığı, evliliğe hazırlık programlarının içeriğinde; çatışma çözme becerileri, iletişim becerileri, aile ekonomisi ve ebeveynlik gibi konuların yer aldığı (Murray, 2006) görülmektedir.

Türkiye'de son 10 yılda boşanma oranlarında artış görülmekte, buna karşın evlilik oranlarında ise düşüş devam etmektedir. Türkiye'de 2013' de % 1,65 olan kaba boşanma oranı, 2023'de % 2,01'e yükselmiştir. Evlilik oranlarında ise 2013 de % 7,88 olan kaba evlilik oranı, 2023'de % 6,63'e düşmüştür. Sayısal olarak baktığımızda 2023 yılında Türkiye'de yaklaşık 563,435 evlilik ve 171,881 boşanma gerçekleşti (TÜİK, 2024). AB verileriyle karşılaştırdığımızda boşanma verileri düşük olmakla birlikte artış trendi görülmektedir. TÜİK verilerine göre, boşanma oranları 10 yıllık süreçte istikrarlı bir şekilde artmaktadır.

Çizelge 2: Türkiye'de evlenme ve boşanma sayı ve oranları (2013-2023).

Table 2. Number and rates of marriage and divorce in Turkey (2013-2023).

Yıl	Kaba Evlenme Hızı (%)	Evlenme Sayısı	Kaba Boşanma Hızı (%)	Boşanma Sayısı
2013	7,88	600.138	1,65	125.305
2014	7,77	599.704	1,70	130.913
2015	7,71	602.982	1,69	131.830
2016	7,50	594.493	1,59	126.164
2017	7,09	569.459	1,60	128.411
2018	6,81	554.389	1,76	143.573
2019	6,57	542.314	1,90	156.587
2020	5,86	488.335	1,64	136.570
2021	6,69	563.140	2,09	175.779
2022	6,78	575.891	2,15	182.437
2023	6,63	565.435	2,01	171.881

Kaynak: TÜİK, 2024.

Aile politikaları ağırlıklı olarak problemlerin oluşması sonrasında, sorunları çözmeye yönelik olarak gündeme gelmektedir. Bu nedenle koruyucu, önleyici bakış açısını öne alan ve aileyi bütüncül şekilde değerlendiren politikaların oluşturulması gereklidir (Özbesler ve Çoban, 2009). Evlilikte istikrarın sağlanmasında sosyal ilişkilerin yanında, iş yaşantısı, ev içinde sorumluluk ve iş bölümü,

ebeveynliğe geçiş ve evlilik sürecinde potansiyel çatışmaları yönetme becerisini kazanmakta önemli görülmektedir (Demiray, 2006).

Mace (1987) sağlıklı evlilikler oluşturmak için üç metodun olduğunu belirtmektedir. Bunlar evlilik eğitimleri, evlilik terapisi ve evliliği güçlendirme çalışmalarıdır. Kaliteli evlilikler, çiftlerin her ikisi tarafından gösterilecek çabayla meydana gelmekte, evlilik eğitimleri güçlü evlilikler için temel olmaya devam etmektedir. Evliliği güçlendirme çalışmaları koruyucu önleyici yönüyle daha etkili olmakta ve daha geniş çapta anlaşılması ve uygulanması gerekmektedir. Özgüven (2017) evlilik terapisinin evlilik öncesinde nişanlılık durumu, eş seçme, evlenme ve evlilikte eşler arasındaki ilişkiye odaklanan danışmalar olduğunu belirtmektedir. Evlilik terapisinde çiftin arasındaki ilişkiye yoğunlaşılır. Evlilik öncesi eğitim eş seçme ve nişanlılık döneminde yetişkin bireyin evlenmeyi düşünmeye başladığı dönemde ve evlilik öncesinde başlayan bir eğitim şeklidir.

Evlilik öncesi eğitimin, evlilik sürecindeki problemlere dönük olarak çiftlerin farkındalıklarını artırması ve çözmekte zorlanacakları durumlarla karşılaştıklarında profesyonel kişi ve kurumların yardımını talep etmelerini sağlaması şeklindeki etkileri genel olarak literatürde belirtilmektedir (Williamson ve diğerleri, 2018; Sürebiçer, 2008; Schumm, Silliman ve Bell, 2000). Williamson ve diğerleri (2018)'nin yeni evli 431 katılımcı çiftle yaptığı bir araştırmada, çiftlerin problemlerinin çözülmesi için girişimde bulunmaya teşvik etmesi, doğru kaynaklara yönlendirmesi ve ilişkilerinin istikrarlı olmasında evlilik öncesi eğitimin katkısının olduğu belirlenmiştir.

Stahmann ve Salts (1993)'a göre evlilik öncesi eğitimlerin genel olarak amaçları şunlardır:

- 1- Bekarlıktan evlilik hayatına geçişin kolaylaştırılması
- 2- Kısa ve uzun vadede çiftlerin istikrarının ve evlilik doyumunun arttırılması
- 3- Çiftin iletişim becerilerinin gelişmesi
- 4- çiftin arkadaşlık ve ilişkiye bağlılığının arttırılması
- 5- Çiftin yakınlığının artması
- 6- Evlilikteki roller ve mali durum gibi konularda problem çözme ve karar verme becerilerinin gelişmesi.

Evlilik sonrasında ortaya çıkabilecek sorunlara müdahaleler geç kalınmış bir destek olabilir. Çiftlerin daha sağlıklı bir aile yapısı oluşturabilmeleri, evlilikte sorumluluklarını öğrenmeleri ve beklentilere ilişkin farkındalık oluşması için evlenmeden önce eğitim almaları önemlidir (Duran ve Hamamcı, 2010). Türkiye'de boşanmaların %39,6'sı evliliğin ilk beş yılı içerisinde gerçekleşmektedir (TAYA, 2011). İlk iki yılda boşanan çiftlerin oranı ise 21,4'tür (TAYA, 2014). Bu araştırmanın sonuçlarıyla TÜİK'in yaptığı araştırmanın uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Evlilik yılı arttıkça eşler arasında

çatışmanın azaldığı bulgusu da aynı araştırmada dikkati çekmektedir. Bu durum evlilik sürecinin ilk dönemlerinde çatışmanın göreceli olarak daha fazla olduğunu ve çiftlerin bu dönemde desteğe gereksinim duyacağını göstermektedir.

Risch, Riley, ve Lawler (2003)'e göre evlilik öncesi eğitim programlarının genel olarak 6 hedefi vardır. Bunlar, evliliğin yalnızca eşler arasındaki bir ilişki değil, içinde yaşadıkları toplumla da ilgili ve önemli olduğuna ilişkin farkındalık oluşturma, doğru kişiyle evlenilmesiyle ilgili düşünmeye ve karar verilmesine yardımcı olma, evlilikte çiftlerin karşısına çıkabilecek sorunları anlatma, problem çözümü, evlilik sonrası ihtiyaç duyulduğunda başvuruda bulunabilecekleri kurumlar konusunda bilgilendirme ve evlilik doyumu ve istikrarını artırmadır.

Evlenecek çiftlerin ilişkilerinde yaşadıkları problemlerin evlilik öncesinde ele alınması ve bunların çözümüne ilişkin bilgilendirilerek iletişim becerisi edinilmesi evlilikte ortaya çıkabilecek problemlerin birçoğunun çözümünü sağlayabilir. Eşler arasındaki iletişim ve etkileşim durumu aile yaşamının temelini oluşturur. Evlilikte ortaya çıkacak problemlere ve doyumsuzluklara erken müdahale edilmesi, farkındalık oluşturulması, evlilik öncesi verilecek aile eğitimiyle iletişim ve problem çözme becerilerinin öğretilmesi evliliğin geleceği açısından önemlidir.

Evliliklerin ilk beş yılında boşanma oranlarının yüksek olması nedeniyle (TÜİK, 2023 ve TÜİK, 2024), evlilik öncesi eğitimlerin, çiftleri koruyucu-önleyici yönüyle karşılıklı olarak çıkabilecek sorunlara ilişkin farkındalık kazandırması ve bunun evlilik öncesinde olması önem taşımaktadır. Koruyucu önleyici bakış açısıyla, sorunlar ortaya çıkmadan risklerin azaltılması için, çiftlere evlilik süreciyle ilgili bilgi ve beceriler kazandırılmasının yaşam kalitesini yükselteceği ve boşanma oranlarını düşüreceği birçok araştırmada ifade edilmektedir (Duncan, Childs ve Larson, 2010, s. 623-636; Stanley ve diğerleri, 2006, s. 117-126).

Evlilik sürecinde eşler arasında bir anlaşmazlık yaşanması durumunda aile büyüklerinden destek istemeyi düşünenlerin oranının %33, uzman kişi ve kuruluşlardan yardım almayı düşünenlerin ise %1,9 olduğu, başkalarından destek istemeyeceğini ifade edenlerin ise %50,9 gibi yüksek bir oranda olduğu görülmüştür (TAYA, 2016). Diğer taraftan, 2021 yılı Türkiye Aile Yapısı araştırmasında eşler arasında bir problem yaşanması durumunda aile büyüklerinin desteğini düşünenlerin oranının %43,1 olduğu, psikolog ve aile danışmanı gibi uzman kişi ve kuruluşların desteğini almayı düşünenlerin %4,8 olduğu, kimseden yardım istemeyeceğini beyan edenlerin oranının ise % 32,6 olduğu belirlenmiştir (TAYA, 2016, s.100 ve TAYA, 2021, s.64). Evlilik öncesi eğitime katılan çiftlerin çözemeyecekleri sorunlarla karşılaştıklarında profesyonel kişi ve kurumlardan destek almaya istekli olmaları yönünde farkındalıklarının oluşması bu eğitimlerin etkilerinden birisi olarak görülmektedir.

Evlilik öncesi eğitimlerin başarısı için güncel gelişmeler dikkate alınarak çiftlerin ihtiyacına uygun şekilde eğitim içeriğinin belirlenmesi önemlidir. Farklı ülkelerde uygulanan evlilik öncesi eğitim konularının genel olarak benzer olması dikkate çekmektedir. Benzer konular genel olarak iletişim, evlilikten beklentiler, çatışma çözümü, cinsel sağlık, sorumluluk ve roller, finans durumu, kök aileyle ilişkiler, boş zaman geçirme ve dini inanç durumudur.

Evlilik Öncesi Eğitim Konuları

Evlilik öncesi eğitim programlarında yer alan konulara yönelik olarak büyük bölümü yurt dışında olmak üzere birçok çalışma görülmektedir. Genel olarak literatürü incelediğimizde, yurt dışında yapılan araştırmalarda öne çıkan konuların bir kısmı şu şekildedir:

20'nin üzerinde evlilik öncesi eğitim programı üzerine çalışma yapan Stahmann ve Salts (1993, akt. Carroll, Doherty, 2003, s.5) 'un değerlendirmesinde, iletişim, evlilikte roller ve sorumluluklar, çatışma çözümü becerisi, bağlılık, cinsellik, finansal yönetim, ebeveynlik beklentileri ve kök ailelerle ilişkilerin bu programların ortak konuları olduğu belirtilmektedir.

Evlilik öncesi eğitim içeriklerinde benzer konuların başında iletişim becerileri gelmektedir. Diğer benzer konular genel kapsamıyla, çatışma çözümü, cinsel sağlık, beklentiler, roller ve sorumluluklar, finans durumu, boş zaman geçirme, kök aile ilişkileri ve din/inanç durumudur (Risch, Riley, ve Lawler, 2003). Murray (2006) ise bu programların çoğunun içeriğinde dört temel konunun yer aldığını belirterek, çatışma çözme becerisi, ebeveynlik, iletişim becerisi ve aile ekonomisi konularını sıralamaktadır.

Evlilik öncesi eğitimlerde, çiftlerin "ben"den "biz"e geçişine özellikle yer verilmeli ve evlilik taahhüdü güçlendirmeli, evliliğin tanımlanması ve evliliğe yönelik duruşlarına yönelik çiftlerin bakışı ortaya konulmalı, evlilikteki tutum-davranışların etkileri belirtilmeli ve evlilik öncesinde yaşanabilecek sorunlara ilişkin bilgiler sunulmalıdır (Clyde, Hawkins, Willoughby, 2019).

Evlilik öncesi eğitim programları içeriklerinin yinelenme sıklığını ortaya koyan Coffee (2012, s. 52-53)'nin detaylı araştırmasında, iletişim, yakınlık, rol ve sorumluluklar, çatışma çözümü, cinsel sağlık, kök aile ilişkileri, bütçe yönetimi, beklentiler, din/inanç konuları, evliliğe bakış açısı ve çocuklar bu programlarda en çok yer verilen konular olarak ifade edilmektedir.

Bagarozzi ve Bagarozzi (1982, s. 53)'ye göre, çiftlere yönelik evliliğe hazırlık çalışmalarının ilk aşamasında sekiz konuya ilişkin farkındalık sağlanması ve iletişim becerileri kazandırılması öne çıkarılmaktadır. Bu konular, evlilikte roller ve sorumluluklar, ailede bütçe yönetimi, cinsel sağlık, çiftlerin kök aileleri olan ebeveynleri, arkadaşlar, boş zaman uğraşları, dini inançlar ve çocuk yetiştirmeden oluşmaktadır.

Williams ve diğerleri (1999, s. 271-283)'nin evlilik öncesi eğitim programına katılan ve bir yıl ile sekiz yıl arasında evli olan çiftlere yönelik çalışmasında, katılımcılardan evliliklerine en çok yardımcı olduğuna inandıkları eğitim içeriklerini derecelendirmeleri istenmiştir. Araştırmada çiftlerin iletişim, çatışma çözümü, bağlılık, çocuklar ve din/inanç konularının evlilik ilişkilerinin sürdürülmesinde faydalı olduğu belirtilmiştir.

Stanley (1997, s.55-56), iletişim ve çatışma yönetiminin, çift ilişkisi üzerinde kalıcı etkiler oluşturan en önemli konular olduğunu belirtmiş, bunların dışında beklentiler, bağlılık, evlilikte roller, inançlar ve arkadaşlığın korunmasını öne çıkarmaktadır. Halford (2004, s. 560), beceri eğitimine odaklanması gerektiğini, etkili iletişim, çatışma yönetimi, sevginin olumlu ifadesi ve partner empatisi oluşturma gibi konuların önemini vurgulamaktadır.

McGeorge ve Carlson (2006, s.174)'in çiftlere dönük faydaları olduğu değerlendirilen evlilik öncesi eğitim içeriklerine yönelik bir meta-analiz çalışmasında, çiftin ilişki geçmişi, evlilik kavramına bakış, bireylerin ve çiftlerin evlilikten beklentileri, kök aile ilişkileri, evlilikteki roller ve beklentiler, iletişim ve çatışma çözümü konularının ele alındığı sekiz konu öne çıkmıştır. Bunların dışında, ilişki içerisindeki iş bölümü, mali durum, yakınlık, kişilik, sevgi ve öfkenin ifadesi, tatiller, ritüeller ve gelenekler önemli görülmüştür.

Çizelge 3: Farklı yurt dışı kaynaklara göre evlilik öncesi eğitimlerde öncelikli konular.

Table 3. Priority issues in pre-marriage education according to different foreign sources.

Stahmann ve Salts (1993)	Bagarozzi ve Bagarozzi (1982)	Coffee (2012)	Risch, Riley, Lawler (2003)	Williams ve diğerleri (1999)
iletişim becerisi	-Evlilikte roller ve görevler,	-İletişim, -Yakınlık, -Çatışma çözümü, -Rol ve sorumluluklar,	-İş ve aile yaşamını dengeleme	-İletişim,
-Çatışma çözümü,	-Bütçe yönetimi	-Kök aile ilişkileri, -Cinsel sağlık, -Bütçe yönetimi	-Cinsel sağlık, -Bütçe yönetimi, -Kök aile ilişkileri	-Bağlılık
-Evlilikteki roller ve sorumluluklar,	-Cinsel sağlık,	-Beklentiler, -Din/inanç konuları	-Beklentiler	-Çatışma çözümü,
-Bağlılık, -Bütçe yönetimi	-Kök aile ilişkileri,	-Evliliğe bakış açısı,	-Roller ve sorumluluklar	Din/inanç değerleri
Cinsel sağlık	-Arkaşlar,	-Çocuklar	Çatışma/problem çözümü,	-Çocuklar
-Ebeveynlik beklentileri	-Boş zaman uğraşları,	-Uyum	-İletişim,	-Evliliğin önemi
-Kök aile ilişkileri	-Dini inançlar	-Uygunluk	-Çocuklar	
	-Çocuk yetiştirme		-Uyum konuları	

Kaynak: Yukarıda belirtilen kaynaklara dayanılarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Evlilik öncesi eğitimlerde yer alan konulara ilişkin yurt içinde yapılan çalışmalarda öne çıkanlardan bir kısmı şunlardır:

Sürerbiçer (2008, s. 87)'in boşanmış 92 katılımcıyla yaptığı çalışmada, araştırma kapsamındaki boşanmış

bireylerin %55,4'ünün boşanmalarına neden olan konuları evlilikten önce fark ettikleri görülmektedir. Bu durum, evlilik öncesindeki romantik duygu yoğunluğu nedeniyle objektif davranılmamasından veya eşin değişeceği umudundan kaynaklanabilir. Aynı çalışmada katılımcıların %81,5'i, evlilik eğitimi almış olmaları durumunda, problemlerinin çözülmesine olumlu etkisinin olacağını ifade etmekte ve katılımcıların tamamına yakını evlilik eğitimlerinin evlenecek çiftlere olumlu etkilerinin olacağını ifade etmektedir.

Sürerbiçer (2008, s. 92-104)'in araştırmasında, evlilik eğitim programlarında hangi konuların yer alması gerektiği boşanmış bireylere sorulmuştur. Bu çalışmada; evliliği etkileyebilecek durumlar; çiftlerin birbirlerini yeterli düzeyde tanımaları, kök aile ilişkileri, çatışma çözüm becerileri ve etkili iletişim olarak belirtilmiştir. Katılımcıların evlenmelerinden önce eşleriyle tanışıklık süresinin yetersiz olduğunu belirtmeleri ve boşanma nedenleri arasında ilk sıraları iletişimin olmaması, eşin ilgisiz ve sorumsuz davranması ile kök aileyle ilişkilerde problemlerin bulunması da evlilik eğitimlerinde öncelikle yer almasını önerdikleri konularla uyumlu görülmektedir.

İlhan ve Işık (2019)'ın evlilik süresi 1 ile 5 yıl arasındaki 10 evli bireyle yaptığı çalışmada, çiftlerin evlilik yaşamına uyumda zorluk yaşadıkları, eş ile ilişkileri düzenleme ve kök ailelerle ilişkilerde yaşadıkları zorlukların bunların başında yer aldığı, cinsellik eğitimi, evlilik hayatı ve iletişim becerisi gibi konularda bilgi ve beceri kazanmaya evlilik öncesinde gereksinimleri olduğu öne çıkmıştır.

Haskan Avcı (2014) tarafından, 366 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada, evlilik öncesi eğitimlerde yer almasını istedikleri konular sorulmuştur. Çiftler arası iletişim, romantizm-cinsellik, çatışma çözme becerisi, farklılıkları kabul etme ve sosyal destek konuları en fazla talep edilen konular olarak öne çıkmıştır. Aynı çalışmada, katılımcıların en fazla problem yaşayacaklarını düşündükleri konuların ise sırasıyla romantizm- cinsel sağlık, farklılıkları kabul etme, iletişim becerisi, çatışma çözme becerisi ile sosyal destek olduğu belirtilmiştir.

Hamamcı, Buğa ve Duran (2011) tarafından, 325 üniversite öğrencisi katılımcıyla yapılan çalışmada, evlilik öncesinde almak istedikleri konular katılımcılara sorulmuştur. Araştırmada katılımcıların; çiftler arasında bağlılığı artırma, anne baba olmayı öğrenme, iletişim becerileri geliştirme, ailede karar alma, boşanmayı önleme, problem çözme becerisini geliştirme, stresle başa çıkmayı öğrenme, birlikte zaman geçirme, cinsel yaşam, kök aile ilişkileri, bütçe yönetimi, boş zaman ilgi ve uğraşları, öfke kontrolü, evlilikle ilgili gerçekçi beklentiler oluşturmada farkındalık, evle ilgili görev-sorumluluklar, sosyal ilişkileri düzenleme, çatışma çözme becerisi konularında öncelikle eğitim almak istedikleri belirlenmiştir. Aynı çalışmada katılımcıların, evlilik öncesinde henüz ilişkileri yokken bu eğitime katılmak istediklerini belirtmeleri dikkat çekmektedir.

Şen (2009) tarafından yapılan çalışmada, evlenmek amacıyla yetkili kamu kurumuna başvuran 62 çiftte, evlilik öncesi eğitimde gereksinim duydukları konular sorulmuştur. Bu araştırma sonucunda iletişim becerisi, evlilikte sorumluluklar, çatışmayı önleme ve sorun çözme yöntemleri, kendini ve eş tanıma, aile yaşam döngüsü, evlilikte roller, empati, çocuk yetiştirme, cinsel sağlık, kök ailelerle ilişkiler, aile bütçesi hazırlama ve boş zaman aktivitelerine yönelik eğitim almayı istedikleri belirlenmiştir.

Yüksektepe (2023, s. 154-155) tarafından, evlilik öncesi eğitimlerde görev alan 52 eğiticile yapılan çalışmada, katılımcıların eğitim içeriğinde yer almasını öne çıkardıkları ilk 10 konunun; iletişim becerisi, sorun çözme becerisi, cinsel sağlık, kök aileyle ilişkiler, eş seçimi, aile hukuku, kendini tanıma, aile bütçesi, evlilikte roller-sorumluluklar ile eş seçiminde duygusallık ve mantık olduğu belirlenmiştir.

Yüksektepe (2023, s. 147-149)'nin araştırmasında, katılımcıların bir kısmının eğitim içeriklerinin belirlenmesinde eğitime katılan bireylerin durumlarının da gözetilmesini öne çıkardıkları görülmüş, üniversite öğrencileri ve diğer yetişkin bekar bireylere yönelik eğitimlerde eş seçimi ve evlilikten beklentiler gibi içeriklerin öncelikle yer alması, evlilik/ nikah sürecindeki çiftlere dönük olarak ise aile içi ilişkiler, cinsel sağlık ve benzeri içeriklerin daha ağırlıklı yer alması ifade edilmiştir. Konuların, hedef kitlenin nikah sürecindeki çiftler ya da yetişkin bekar bireyler olması gözetilerek belirlenmesinin hem katılımcılara faydasının daha fazla olacağı hem de eğitimlerin yaygınlık kazanmasına katkı sağlayacağı bulgusu ortaya çıkmıştır.

Çizelge 4: Farklı yurt içi kaynaklara göre evlilik öncesi eğitimlerde öncelikli konular.

Table 4. Priority issues in pre-marriage education according to different domestic sources.

Sürerbiçer (2008)	Haskan Avcı (2014)	Hamamcı Buğa Duran (2011)	Şen (2009)	Yüksektepe (2023)
-Çiftin Birbirini Tanınması	-İletişim becerisi, -Çatışma çözme becerisi,			
-Tutum ve Davranışlar	-Romantizm ve cinsellik		1, -Etkili iletişim	
-Etkili İletişim Becerileri	-Farklılıkları kabul	Çiftler arasındaki		-Evlilikte sorumluluklar
-Kök aile ilişkileri	-Sosyal destek	bağlılığı Artırma		-Sorum çözme
-Çatışma Çözüm Yöntemleri		-İletişim		
-Evlilikten ve Eşten Beklentiler		-Anne-baba olmayı öğrenme		125-İletişim
-Evlilikte Güç, Denge ve Uyum		-Boşanmayı önleme		-Cinsel sağlık
-Evlilikte Cinsel Yaşam ve Cinsel Sorunlar		-Ailede karar alma süreci		-Aile hukuku bilgisi
-Ailenin Önemi ve Fonksiyonları		-Problem çözme becerisi		-Eş seçimi
-Yeni Evli Çiftlerin Yaşadıkları Süreçler		-Stresle başa çıkma		-Sorum çözme
-Çocuk Yapma Kararı ve Evliliğe Yansımaları		-Çıkma öğrenme		-Kendini tanıma
-Evlilik ve İş Yaşamı		-Birlikte zaman geçirme		-Evlilikte roller
-Harcama Alışkanlıkları		-Cinsel yaşam		-Kök aileyle ilişkiler
-Evliliğe Hazırlık		-Kök aile ilişkileri		-Rol ve sorumluluklar
-Aşamasında Sorunlar ve Çözüm Yolları		-Bütçe Yönetimi		-Çocuk yetiştirme
-Sorum Çıktığında		-Boş zaman uğraşları		-Farklı kültürler
-Sosyal İlişkileri		-Öfke kontrolü		-Aile bütçesi
-Sorumluluklar		-Beklentiler		-Empati
-Sosyal İlişkileri		-Sorumluluklar		-Eş seçiminde duygusallık
-Çocuk Yetiştirme		-Sosyal ilişkileri		ve mantık
-Evlilikte ekonomik zorluklar		-Çocuk yetiştirme		-Öfke kontrolü
		-Çatışma çözme becerisi		-Eş tanıma

Kaynak: Yukarıda belirtilen kaynaklara dayanılarak yazar tarafından düzenlenmiştir.

Yurt içinde yapılan ve yukarıda belirtilen 5 araştırmayı incelediğimizde, etkili iletişim becerisi ve cinsel sağlık konusunun bütün araştırmalarda ortak konu olarak belirtildiği görülmektedir. Kök aileyle ilişkiler, ailede bütçe yönetimi ve sorun çözme becerisi konularının Sürebiçer, Hamamcı Buğa Duran, Şen ve Yüksektepe'nin araştırmalarında öne çıktığı, çatışma çözme becerisinin Sürebiçer, Haskan Avcı ve Hamamcı Buğa Duran tarafından belirtildiği, evlilikten beklentiler konusunun Sürebiçer ve Hamamcı Buğa Duran'ın araştırmalarında ifade edildiği, kendini ve eşini tanıma konusunun Sürebiçer, Şen ve Yüksektepe'nin araştırmalarında öne çıkan konular olduğu görülmektedir. Ayrıca Yüksektepe'nin araştırmalarında eş seçimi ve aile hukuku konularının, Sürebiçer'in araştırmalarında çocuk yapma kararı konusunun, Şen'in araştırmalarında aile yaşam döngüsü konusunun, Hamamcı Buğa Duran'ın çalışmasında ailede karar alma sürecinin öne çıktığı dikkat çekmektedir.

Yukarıda yer alan yurt içindeki beş araştırmayı, yurt dışında yapılan ve bu makalede yer alan çalışmalarla karşılaştırdığımızda, iletişim becerisi, kök aile ilişkileri, cinsel sağlık, sorun çözme becerisi, evlilikten beklentiler, çatışma çözme becerisi, bütçe yönetimi, evlilikte rol ve sorumluluklar, çocuk yetiştirme konularının genel olarak ortak öğeler olduğu görülmektedir. Aynı karşılaştırmada, eş seçimi, aile hukuku, aile yaşam döngüsü ile ailede karar alma süreci konularının yurt içindeki çalışmalarda yer aldığı görülmektedir.

Evlilik öncesi eğitim konularında iki yönüyle farklılık dikkat çekmektedir. Bu eğitimlerin içeriğindeki bazı konuların öncelik sırasının farklı olması bunların ilkidir. İkinci farklı yön ise evlilik öncesi eğitimlere katılan bireylerin evlilik sürecindeki çiftler veya henüz çiftini bulamamış bekar bireylere yönelik olması dikkate alınarak eğitim konularının belirlenmesi dikkati çekmektedir. Yüksektepe (2023)'nin araştırmalarında öne çıkan eş seçimi konusunun Türkiye'de evlilik öncesi eğitimlere katılanların önemli bir kısmının yetişkin bekar bireylerden oluşmasından, aile hukuku bilgisi ve ailede karar alma süreci hususlarının ise aileyle ilgili yakın dönemde yasal düzenlemelerde yapılan değişikliklere dönük farkındalıktan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Evlilik Öncesi Eğitim ve İlişki Geliştirme Programlarında Yer Alan Konular

Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları farklı yaklaşımlarla evliliğe yönelik farkındalığı artırmayı, bilgi aktarımı yapmayı, evlilikten beklentilerin ortaya konulmasını sağlamayı hedeflemektedir. Evliliğe hazırlık için geliştirilen bir çok program bulunmaktadır. Bu programlarının çoğu, evlilik öncesinde çiftlere eğitim verilmesi amacıyla hazırlanmıştır. İlişki geliştirme-beceri

eğitim programları arasında öne çıkan programlar ve içeriğindeki konuları genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

“Couples Communication Program (CCP)”: Evlilik öncesini hedefleyen eğitim programları genel olarak etkili iletişim ve çatışma yönetimi gibi becerilerin geliştirilmesine odaklanır. Bu beceriler “Couples Communication Program (CCP)”, Relationship Enhancement (RE)” ve Premarital Relationship Enhancement and Prevention (PREP)” gibi programların içeriğinde yer almaktadır. 12 saatlik sistem tabanlı bir program olan “Couples Communication Program (CCP-çiftlerin iletişim programı)”ın odak noktası etkili iletişim konusunda beceri eğitimidir (Todd, 2008).

Relationship Enhancement (RE- ilişki geliştirme): Bernard Guerney'in Pensilvanya Eyalet Üniversitesi'ndeki meslektaşlarıyla birlikte geliştirdiği ilişki geliştirme programı (RE) bu alanda en eski ve halen devam eden programlardan birisidir. Bu program ilgiyi artırma, özverili olma, açıklık, dürüstlük, anlayış, güven, paylaşım, şefkat ve uyum olmak üzere dokuz olumlu ilişki faktörünü güçlendirmeyi ve geliştirmeyi hedefleyen bir grup programıdır. Çiftlerin belirtilen dokuz konuda beceri kazanmaları durumunda ilişkilerindeki problemleri ortadan kaldıracakları veya bunlarla daha iyi başa çıkabilecekleri hedeflenmektedir (Guerney, 1977'den akt. Stahmann, 2000). Relationship Enhancement (RE- ilişki geliştirme) programı, empati ve bireyin kendini tanımasına odaklanan 16 ile 24 saatlik bir programdır. Bu program empati, yakınlık, ilişki uyumu ve çiftlerin birbirini tanımasına yönelik konular içermektedir. (Todd, 2008; Carroll ve Doherty, 2003).

“The prevention and relationship enhancement programme” (PREP-önleme ve ilişki geliştirme programı): Howard Markman ve Denver Üniversitesi'ndeki meslektaşları tarafından geliştirilen “The prevention and relationship enhancement programme” bir grup programıdır. Bu programda, çiftlere çatışmayı ele alma erkek ve kadın farklılıklarını dikkate alarak çatışma çözümü, konuşmacı-dinleyici tekniği, sorun çözme gibi becerilerin yanında, beklentiler, bağlılık, affetme ve yakınlığın yeniden sağlanması gibi konulara odaklanarak temel sorunlarla baş etme becerileri ile arkadaşlık geliştirme, eğlence, cinsel yaşam, temel inanış sistemleri öğretilir. Bu programdaki çalışma bir çiftin ilişkisinin olumlu yönlerinin değil, olumsuz yönlerinin önemli odak noktası olduğu fikrine dayanmaktadır. Başka bir deyişle, çiftleri ayıran şey pozitiflerin sayısı değil, negatiflerin sayısıdır. Bu nedenle çiftlere hem etkisiz iletişimin ne olduğu gösterilir hemde etkili iletişim becerileri öğretilir (Markman ve diğerleri, 1994'den akt. Stahmann, 2000)

The prepare/enrich programme (PREPARE - PREmarital Personal And Relationship Evaluation- Hazırlama/zenginleştirme programı): David Olson ve Minnesota Üniversitesi'ndeki meslektaşları tarafından geliştirilmiştir. Program, evlilik öncesi bir envanter olan PREPARE'i almış olan çiftlere geri bildirim sağlamaya yönelik olarak düşünülmüştür. Prepare/enrich'deki temel

ölçekler, iletişim, çatışma çözümü, çiftlerin alışkanlıkları, finansal yönetim, boş zaman etkinlikleri, sevgi ve cinsellik, aile ve arkadaşlar, ilişki rolleri ve manevi inanç olmak üzere onbir ilişki alanını değerlendirir. Ayrıca programda özelleştirilmiş ölçekler olarak özgüven, sorunlardan kaçınma ve dominat olma gibi kişilik özellikleri değerlendirilir (Olson, Olson, Larson, 2012).

The integrative premarital counselling programme (Bütünleştirici evlilik öncesi danışmanlık programı): Brigham Young Üniversitesi'nde Robert Stahmann ve William Hiebert tarafından geliştirildi. Bireysel çiftlerle veya gruplar halinde kullanılabilen bu program, çiftlerin ilişkilerini geliştirebilecekleri ve böylece evlilikte başarı ve evlilik doyumunun sağlanacağı varsayımıyla düzenlemeler yapar. Aile sistemi içerisinde çiftlerin etkileşimi ve beceri geliştirmelerine ilişkin çok sayıda bilgi ve kavramları kullanması programın bütünleştirici yönüdür. Bu programda çiftlerin dinamik geçmişine de yönelerek, kök ailelerine yönelik bulgular belirlenir, PREPARE, FOCUS veya RELATE gibi evlilik öncesi değerlendirme envanteri, RE ve PREP gibi programların ilişki becerisi geliştirme egzersizleri kullanılır. Programda; bağlılık, evlilikte roller, mali durum, cinsellik, yakınlık, kariyer, boş zaman etkinlikleri, düşün hazırlığı gibi konulara odaklanılır.

Premarital Education and Training Sequence (PETS-Evlilik Öncesi Eğitim ve Öğretim Dizisi) programı içeriğinde iletişim, sorun çözme, bağlılık ve saçma inanışlar gibi konular yer almaktadır. Program haftada 2 saat uygulanmakta ve toplam 6 hafta sürmektedir (Carroll ve Doherty, 2003).

Sonuç

Türkiye'de boşanma oranlarının artış trendinde olduğu ve boşanmaların sosyal bir sorun olma potansiyelinin bulunduğu görülmektedir. Bu probleme yönelik çözüm yolu, boşanmaları hukuksal yönden zorlaştırmaktan çok, çeşitli sosyal politikalar ortaya koyarak aile içerisindeki sorunları çözebilecek ve çiftleri boşanma aşamasına getirmeyecek önlemler almaktır. Bu şekilde, koruyucu, önleyici bakış açısıyla politikalar oluşturulması, doğrudan aileyi ele alarak evliliği güçlendirme çalışmaları yapılması, boşanmaları ve aile içi şiddeti azaltıcı çalışmalar yürütülmesi önem taşımaktadır. Bu yönüyle, evlilik öncesi eğitimin yaygınlaştırılması yeni kurulan ailelerin yaşam kalitelerine katkı sağlayacaktır.

Evliliklerde yaşanabilecek potansiyel problemler ve boşanma nedenlerinin belirlenmesi ve yerel dinamikler de değerlendirilerek evlilik öncesi eğitim programlarının içeriğinin hazırlanması bu eğitimlerin etkisini artırmak için önemlidir. Bu çalışmada, yurt içinde yapılan bilimsel araştırmalarda ortaya çıkan eğitim konularının analizi yapılmış ve yurt dışında yapılan çalışmalarla ortak yönleri değerlendirilmiştir. Etkili iletişim becerisi, kök aile ilişkileri, cinsel sağlık, ailede bütçe yönetimi, sorun/çatışma çözme becerileri, evlilikten beklentiler, evlilikte rol ve sorumluluklar, çocuk yetiştirme gibi konuların yurt içinde yapılan araştırmalarda öne çıktığı gibi yurt dışında yapılan araştırma bulgularında da yer aldığı, eş seçimi, aile

hukuku, aile yaşam döngüsü ve ailede karar alma süreci konularının ise yurt içindeki çalışmalarda yer aldığı belirlenmiştir. Evlilik öncesi eğitim konularının, hedef kitlenin evlenme sürecindeki çiftler veya henüz çift olmamış yetişkin bekar bireyler olması gözetilerek belirlenmesi, yerel kültür ve ihtiyaçlar dikkate alınarak eğitim konularında önceliklerin dikkate alınması hem eğitimlerin etkisini artıracak hem de yaygınlaşmasına katkısı olacaktır. Gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında yapılan çalışmalara baktığımızda evlilik öncesi eğitim konularında benzerliklerin çok fazla olduğu, farklı konuların ise çok az olduğu anlaşılmaktadır.

Extended Summary

The decision to marry is one of the most important decisions that affects the future of individuals. Once problems arise in marriage and the problems become complex, it becomes difficult to solve the problems, the cost of the work done after the problems arise is higher, there are not enough human resources to treat them and the cost of the problems experienced by family members is heavy.

It is important to create policies that address the family as a whole and include a protective and preventive perspective. Addressing the problems that couples experience in their relationships before marriage, informing them about the solution of these problems and gaining communication skills can provide solutions to many problems that may arise in marriage. Communication skills are one of the main similar topics in premarital education content. Other similar topics generally include conflict resolution, expectations, sexual health, roles, budget management in the family, relations with the family of origin, leisure, and religion.

There are many studies, mostly abroad, on the issues that should be included in premarital education programs. When we examine 5 domestic studies, we see that effective communication skills and sexual health are mentioned as common topics in all studies. It seems that the priority contents are relations with the family of origin, problem solving skills in the family, budget management in the family, conflict resolution skills, expectations from marriage and knowing oneself and one's spouse.

When we compare the five domestic studies above with the studies conducted abroad and included in this article, it is seen that the common subjects are generally the following: communication skills, sexual health, relations with the family of origin, problem solving skills, expectations from marriage, conflict resolution skills, budget management, roles and responsibilities in marriage and children. It is seen that the subjects of spouse selection, family law, family life cycle and family decision-making process are included in domestic studies. When we look at the studies conducted both at home and abroad, it is seen that there are many similarities in premarital education issues and few different issues.

The difference in premarital education contents draws attention in two aspects. The first of these is that the priority order of some of the subjects in the content of these trainings is different. The second different aspect is that the training topics are determined by taking into account whether the individuals participating in premarital education are couples in the marriage process or single individuals who have not yet found their mate.

With the increase in divorce rates, it is understood that divorces have the potential to become a social problem. In this case, the solution is to take measures that can solve the problems in the family and not bring married couples to the point of divorce by developing various social policies, rather than making divorces legally difficult. In this way, it is necessary to create policies that directly address the family and include a protective and preventive perspective, and to work on strengthening marriage.

It is important to reveal the problems experienced in marriages and the reasons for divorce and to prepare the content of premarital education programs by taking into account local dynamics in order to increase the effectiveness of these trainings. In this research, the educational issues that emerged in scientific research conducted domestically were analyzed and their common aspects with studies conducted abroad were evaluated. Issues such as effective communication skills, sexual health, relations with the family of origin, expectations, budget management, problem/conflict solving skills, roles and responsibilities in marriage, child rearing are highlighted in research conducted in Türkiye as well as in research findings conducted abroad. It has been determined that the subjects of spouse selection, family law, family life cycle and decision-making process in the family are included in the studies in the country. Determining premarital education topics by considering whether the target group is couples in the process of marriage or adult single individuals who are not yet a couple and taking into account the priorities in education issues by taking into account local culture and needs will both increase the impact of the trainings and contribute to their dissemination.

Kaynaklar

Aydın, K. (2020). Avrupa Birliği ve Türkiye'de aile ve hane yapısında demografik dönüşüm. *Nüfusbilim dergisi / turkish journal of population studies*, 42, 92-116.

Bagarozzi, D. ve Bagarozzi, J. A. (1982). A theoretically-derived model of premarital intervention: the building of a family system. *Clinical Social Work Journal*, 10, 52-64.

Carroll, J. S. ve Doherty, W. J. (2003). Evaluating the effectiveness of premarital prevention programs: A meta-analytic review of outcome research. *Family Relations*, 52(2), 105-118.

Clyde, T. L., Hawkins, A. J. ve Willoughby, B. J. (2019). Revising premarital relationship interventions for the next generation. *Journal of Marital and Family Therapy*, 46(1), 149-164.

Coffee, J.K. (2012). *An analysis of attitudes and practices of Southern baptist pastors toward Premarital education.*

Doktora çalışması, The Southern Baptist Theological Seminary, ABD, Louisville.

Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi SBE. Psikoloji ABD. Diyarbakır.

Duncan, S., Childs, G. ve Larson, J. (2010). Perceived helpfulness of four different types of marriage preparation interventions. *Family Relations*, 59 (5), 623-636.

Duran, Ş., Hamamcı, Z. (2010). Evlilik öncesi ilişki geliştirme programının romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisinin incelenmesi. *Aile ve Toplum*, 6 (23), 87 – 99.

Eurostat, (2024-a). *Population and social conditions, demography, population stock and balance, marriage and divorce*. Erişim, 14.01.2024.

Eurostat, (2024-b). *Marriage and divorce statistics*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics. Erişim: 30.04.2024

Halford, K. (2004). The future of couple relationship education: Suggestions on how it can make a difference. *Family Relations* 53: 559-66.

Hamamcı, Z., Buğa, A. ve Duran, Ş. (2011). Üniversite öğrencilerinin evlilik yaşantısı ile ilgili bilgi kaynaklarının ve evlilik öncesi eğitim ihtiyaçlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 26(26), 33-50.

Haskan Avcı, Ö. (2014). Üniversite öğrencilerinin evlilik öncesi ilişkilerde problem yaşadıkları ve eğitim almak istedikleri konular. *Ege Eğitim Dergisi*, 15, 1, 279-299.

Mace, D. (1987). *Three ways of helping married couples*. *Journal of Marital and Family Therapy*, 13(2), 179-185.

McGeorge, C. R. ve Carlson, T. S. (2006). Premarital education: An assessment of program efficacy. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 28(1), 165-190.

Murray, C.E. (2006). Professional responses to government-endorsed premarital counseling. *Marriage and Family Review*, 40, 1, 53-67.

Olson, D. H., Olson, A. K. ve Larson, P. J. (2012). Prepare-Enrich program: Overview and new discoveries about couples. *Journal of Family and Community Ministries*, 25, 30-44.

Özbesler, C. ve İçağasıoğlu Çoban, A. (2009). Türkiye'de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Aile ve Toplum*, 5 (18), 31-39.

Özgülven, İ.E. (2017). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Risch, G. S., Riley, L. A. ve Lawler, M. G. (2003). Problematic issues in the early years of marriage: Content for premarital education. *Journal of Psychology and Theology*, 31(3), 253-269.

Schumm, R., Silliman, B., Bell, DB. (2000). Perceived premarital counseling outcomes among recently married army personnel. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 26(2), 177-186.

Stanley, S. M., Amato, P. R., Johnson, C. A. ve Markman, H. J. (2006). Premarital education, marital quality, and marital stability: Findings from a large, random household survey. *Journal of Family Psychology*, 20, 117-126.

Stanley, Scott M. (1997). What's important in preparation for marriage? *Marriage and Family: A Christian Journal* 1:54-60.

- Sürerbiçer, F. Z. (2008). *Boşanmış bireylerin deneyimlerine göre evlilik eğitimi gereksinimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Stahmann, R. F. and Salts, C. J. (1993) *Educating for marriage and intimate relationships. Handbook of Family Life Education* (s. 33–61). Newbury Park, CA: Sage
- Stahmann, R. F. (2000). Premarital counselling: a focus for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 22(1), 104–114.
- Şen, B. (2009). *Evlenmek üzere başvuruda bulunan bir grup nişanlı çiftin evlilik ve "evlilik öncesi çift eğitimi"ne ilişkin bilgi, görüş ve değerlendirmeleri*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TAYA (2014). *2011 yılı Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM yayını.
- TAYA (2016). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ATHGM yayını.
- TAYA (2021). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: ASHB ve TÜİK.
- Terzi İlhan, S. ve Işık, Ş. (2019). Evliliğin ilk yıllarında evlilik yaşamı deneyimi ve evliliğe ilişkin algılar: sorunlar, zorluklar ve ihtiyaçlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 1430-1442.
- Todd, S. D. R. (2008). *Premarital preparation activities and the level of complaints and perceptual accuracy in marriage*. Yüksek lisans tezi, (s. 16-19), Utah State University, Family, Human, and Consumer Development bölümü, Utah.
- TÜİK, (2023). *TÜİK evlenme ve boşanma istatistikleri*, TÜİK bülteni.
- TÜİK, (2024). *TÜİK evlenme ve boşanma istatistikleri*, TÜİK bülteni.
- Williamson, H. C., Hammett, J. F., Ross, J. M., Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (2018). Premarital education and later relationship help-seeking. *Journal of Family Psychology*, 32(2), 276–281.
- Williams, L. M., Riley, L. A., Risch, G. S. Ve Van Dyke, D. T. (1999). An empirical approach to designing marriage preparation programs. *American Journal of Family Therapy*, 27(3), 271–283.
- Yüksektepe, İ. (2023). *Evlilik Öncesi Eğitimin Evlilik Sürecine Etkilerine İlişkin Eğitici Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara